

ТЕМА 1.

**ЗМІСТ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА
ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЇЇ ОЦІНКИ**

1. Наукові основи і філософське розуміння аналізу господарської діяльності як складової економічного аналізу

2. Зміст, функції та завдання аналізу господарської діяльності (АГД)

3. Місце та роль аналізу господарської діяльності (АГД) в системі управління підприємством

4. Оцінка основних показників господарської діяльності підприємства

*1. Наукові основи і філософське розуміння
аналізу господарської діяльності як
складової економічного аналізу*

Аналіз (від грецького *analysis* – розкладання об'єкту, що вивчається, на частини, на властиві цьому об'єкту складові) в загальному розумінні цього терміну є одним із методів пізнання явищ, предметів і процесів у природі та суспільстві

Особливості аналізу, як методу пізнання об'єктивної дійсності:

- 1) не ідентичне поняттю “аналіз”, під яким розуміють синонім поняття “дослідження”;*
- 2) в основу аналізу покладено діалектичний метод дослідження ;*
- 3) аналітичне розчленування цілого, складного не може бути довільним;*
- 4) аналіз виступає в діалектичній, суперечливій єдності з поняттям “синтез” (від гр. – *sinthesis*) – поєднання раніше розподілених елементів досліджуваного об'єкту в єдине ціле*

Діалектичний тандем аналіз – синтез (“*analysis – synthesis*”), який використовується в наукових дослідженнях, також називають аналізом у широкому розумінні цього терміну як способу пізнання предметів і явищ навколишнього середовища, який ґрунтується на розчленуванні цілого на складові частини та вивченні їх в усій різноманітності зв’язків і залежностей

Аналіз господарської діяльності — це система спеціальних знань для дослідження стану та зміни явищ і процесів господарської діяльності у їх взаємозв'язку та взаємообумовленості з метою забезпечення цільового управління ними

1 *Дослідження причинно-наслідкових зв'язків зміни та розвитку явищ і процесів господарського життя*

АГД не тільки дає характеристику явищам і процесам та оцінює їх стан, а проводить глибоку об'єктивну діагностику причин, що їх зумовлюють і визначають характер зміни і розвитку. Важливим тут є виявлення сукупності причин та оцінка їх зв'язку

2 *Об'єктивна оцінка ефективності розвитку економічних формувань щодо створених умов внутрішнього та зовнішнього економічних середовищ*

Прибутковість і конкурентоспроможність за поточними та стратегічними цілями є основними критеріями оцінки економічних формувань будь-якого рівня. Необ'єктивна, нереальна аналітична оцінка більш шкідлива для прийняття управлінських рішень, ніж відсутність аналізу взагалі та інтуїтивне управління. Об'єктивність аналізу залежить від реальності інформаційної моделі та наукової методики досліджень

3 *Багатоваріантне, багатоаспектне аналітичне забезпечення цільових запитів користувачів*

АГД забезпечує “прозорість” висновків і пропозицій, що сприяє застосуванню економічних методів управління, основою яких є мотивація та інтерес, тобто досягається переконливість оптимального вибору

Рис. 1. Визначальні риси АГД

Базуючись на теорії пізнання, аналіз господарської діяльності дозволяє раціонально обґрунтувати не тільки поточну діяльність, але й найближчу перспективу розвитку суб'єкта господарювання

2. Зміст, функції та завдання аналізу господарської діяльності (АГД)

Зміст АГД становить комплексне та взаємопов'язане дослідження процесів і явищ господарської діяльності підприємств та їх структурних підрозділів, визначення на цій основі причинно-наслідкових зв'язків і тенденцій розвитку з метою обґрунтування та оцінки ефективності управлінських рішень

Зміст аналізу визначають:

- а) мета аналізу;
- б) виявлення та узгодження цілей і завдань аналізу, термінів виконання, кола спеціалістів-аналітиків;
- в) оцінка ситуації, що склалася, вивчення причинно-наслідкових зв'язків об'єкта, ступенів і напрямів впливу окремих факторів, оцінка основних економічних показників функціонування об'єкта;
- г) вивчення умов, які позитивно та негативно впливають на кінцеві та проміжні результати, пошук варіантів розв'язання проблеми та їх зіставлення;
- д) підготовка одного чи декількох варіантів господарських рішень.

Основні функції АГД

Оцінювальна

визначення відповідності стану економічної системи її цільовим параметрам функціонування та потенційним можливостям

Діагностична

встановлення причинно-наслідкових змін економічної системи у кількісному і якісному вимірюванні, впливу факторів на цю зміну і розвиток

Пошукова

виявлення невикористаних резервів та потенційних можливостей зміни та розвитку економічної системи, обґрунтування механізмів їх мобілізації

Рис. 2. Основні функції АГД

Основні завдання АГД

№ з/п	Завдання	Зміст завдань
1	Підвищення науково-економічної обґрунтованості цільових програм, бізнес-планів, нормативних планів, прогнозів і нормативів (в процесі їх розробки); сприяння покращанню системи планування, менеджменту	Досягається здійсненням детального ретроспективного АГД; побудова тимчасових рядів за значний період дозволяє встановити певні економічні закономірності в господарському розвитку. Ретроспективний і поточний аналіз завершуються перспективним (прогнозним) аналізом, що є основою для розрахунку прогнозних показників. Отже, бізнес-плани, прогнози докладно обґрунтовуються необхідними економічними розрахунками
2	Об'єктивне та всебічне дослідження та оцінка виконання планів і дотримання нормативів	За даними обліку і звітності здійснюється контроль виконання встановлених бізнес-планів і дотримання нормативів. На промислових підприємствах, наприклад, досліджується виконання виробничої програми за кількістю й асортиментом випуску, якістю, реалізацією продукції тощо. В торгівлі основну увагу звертають на обсяг оптового і роздрібного товарообігу, його асортиментну структуру

№ з/п	Завдання	Зміст завдань
3	Визначення економічної ефективності використання ресурсного потенціалу (окремо та в сукупності); сприяння впровадженню в практику роботи підприємства науково-технічних розробок і провідних методів господарювання	Окремо досліджується ефективність використання засобів і предметів праці (будівель і споруд, технологічного обладнання, інструментів, сировини і матеріалів); робочої сили (за чисельністю і професійним складом працівників, основного, додаткового, обслуговуючого персоналу, продуктивності праці тощо); фінансових ресурсів у їх сукупності (тобто власних і залучених, основних і оборотних)
4	Об'єктивна і всебічна оцінка роботи підприємства і його підрозділів за певні проміжки часу	Проводиться виявлення позитивних і негативних чинників, що впливають на роботу об'єкту, який аналізується, визначення кількісного розміру їх дії; підготовка даних щодо перспективи розвитку на наступні періоди. У цьому виявляється органічний зв'язок АГД діяльності підприємства з реальним і обґрунтованим плануванням його роботи

№ з/п	Завдання	Зміст завдань
5	Виявлення і вимірювання внутрішніх резервів (на всіх стадіях виробничого процесу)	<p>Здійснення АГД виправдовує себе повною мірою тільки тоді, коли приносить реальну користь. Дійсна користь полягає у виявленні невикористаних резервів на всіх стадіях виробничого процесу; в порівнянні з досягнутим рівнем, збільшення випуску продукції та підвищення її якості, поліпшення використання виробничих ресурсів і зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності та збільшення прибутку підприємства; розробці заходів щодо їх використання.</p> <p>Реалізація даного традиційного завдання в сучасній економічній ситуації ускладнюється необхідністю враховувати невизначеність і комерційні ризики, імовірнісний характер подій та їх оцінок, інфляційні процеси тощо</p>
6	Обґрунтування оптимальності управлінських рішень	<p>Успіх господарської діяльності на всіх рівнях управління залежить від своєчасно прийнятих ефективних управлінських рішень. Прийняти правильне управлінське рішення, виявити його раціональність і ефективність можна на підставі попереднього АГД</p>

3. Місце та роль аналізу господарської діяльності (АГД) в системі управління підприємством

Рис. 3. Місце аналізу господарської діяльності в управлінні

В системі управління виділяється керуюча і керована системи:

- **керуюча система** (суб'єкт управління) — сукупність органів, засобів, інструментів і прийомів управління;

- **керована система** (об'єкт управління) — господарська діяльність.

Керуюча і керована системи пов'язані, знаходяться в постійній взаємодії та представляють замкнутий контур управління

В процесі управління АГД виступає елементом зворотного зв'язку між керуючою і керованою системами.

Керівний орган передає управлінську інформацію на об'єкт управління, який, змінюючи свій стан, через зворотній зв'язок повідомляє керуючому органу про результати виконання команди і про свій новий стан.

Становлення прямого і зворотного інформаційних потоків в управлінні можливе лише на базі аналітичних досліджень. При цьому, якщо у прямому зв'язку АГД забезпечує параметри можливого впливу на об'єкт управління, то у зворотному – дає оцінку ефективності такого впливу та доцільності його коригування.

АГД займає проміжне місце, виступаючи як зв'язкова ланка між інформаційним етапом і етапом прийняття рішень, тим самим впливаючи на якість прийнятих управлінських рішень.

Рис. 4. Місце АГД в процесі прийняття управлінських рішень

Необхідність у проведенні аналізу виявляється на таких стадіях прийняття рішень, як: попереднє вивчення господарських явищ і процесів, аналіз реального стану діяльності господарства, вибір варіантів господарських процесів, оцінка відповідності економічного аспекту в підготовлених варіантах рішень іншим аспектам управління, узагальнення або синтез результатів аналізу й обґрунтування управлінських рішень.

Основна мета АГД в управлінні підприємством – виявити причинні зв'язки між подіями (отриманими кінцевими результатами, станом параметрів господарських процесів) і умовами, які призвели до даних подій або які можуть виникнути в майбутньому.

Таким чином, АГД є важливим елементом в системі управління виробництвом, дієвим засобом виявлення внутрішньогосподарських резервів, основою розробки науково обґрунтованих управлінських рішень, інструментом контролю за їх виконанням.

***4. Оцінка основних показників
господарської діяльності підприємства***

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

№ з/п	Назва показника	Порядок розрахунку	Позитивна тенденція
Доходні показники діяльності підприємства			
1	Виручка (дохід) від реалізації продукції (з ПДВ)	$V = OP \times Цодин$	↑
2	Чистий дохід (Валова продукція)	$ЧД = V - ПДВ - АЗ - ІнВзД$	↑
3	Собівартість продукції	$Св = МВ + ВОП + Відрах + А + ІнВ$	↑↓
4	Валовий прибуток (прибуток від реалізації)	$ВП = ЧД - Св$	↑
5	Прибуток від операційної діяльності	$Под = ВП - Воп + Доп$	↑
6	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування (Загальний прибуток)	$ЗП = ВП \pm ІншіДВ$ або $ЗП = ВП + ФД - ФВ + ІД - ІВ$	↑
7	Чистий прибуток	$ЧП = ЗП - Пп$	↑

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

№ з/п	Назва показника	Порядок розрахунку	Позитивна тенденція
8	Фондовіддача	$\Phi_{\text{в}} = \text{ЧД} / \text{СВОЗ}$	↑
9	Фондомісткість	$\Phi_{\text{м}} = \text{СВОЗ} / \text{ЧД} = 1 / \Phi_{\text{в}}$	↓
10	Фондоозброєність	$\Phi_{\text{озбр}} = \text{СВОЗ} / \text{СЧП}$	↑↓
11	Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	$K_{\text{обз}} = \text{ЧД} / \text{СВОБЗ}$	↑
12	Тривалість одного обороту оборотних засобів	$T_{\text{обз}} = \text{Д} / K_{\text{обз}}$	↓
13	Коефіцієнт покриття	$K_{\text{п}} = \text{СВОБЗ} / \text{ПЗ}$	↑
14	Матеріаловіддача	$M_{\text{в}} = \text{ЧД} / M_{\text{в}}$	↑
15	Матеріаломісткість	$M_{\text{м}} = M_{\text{в}} / \text{ЧД}$	↓
16	Продуктивність праці	$P_{\text{п}} = \text{ЧД} / \text{СЧП}$	↑
17	Трудомісткість	$T_{\text{р}} \text{ СЧП} / \text{ЧД}$	↓

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

№ з/п	Назва показника	Порядок розрахунку	Позитивна тенденція
18	Рентабельність продукції	$R_{\text{прод}} = \text{ВП} / \text{Св} * 100$	↑
19	Рентабельність продажу	$R_{\text{продажу}} = \text{ВП} / \text{ЧД} * 100$	↑
20	Рентабельність виробництва (капіталу)	$R_{\text{капіталі}} = \text{П до опод (ЗП)} / (\text{СВОЗ} + \text{СВОБЗ}) * 100$	↑